

Gene Sharp

EEN

EINDE MAKEN

AAN

ONDERDRUKKING

**Strategiese problemen van de
verzetsbeweging in Zuid-Afrika.**

Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid (SVAG)

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Sharp, Gene

Een einde maken aan onderdrukking. Strategiese problemen van de verzetsbeweging in Zuid-Afrika. / Gene Sharp; (vert. uit het Engels door A. van Etten; eindred. Wim Robben). - Zwolle: Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid (SVAG). - (Brochure-reeks Aktieve Geweldloosheid; dl.10)

Vert. van het hoofdstuk: What is required to uproot oppression? Strategic problems of the South African resistance. uit: Social power and political freedom. - Boston: Porter Sargent, 1980. - (Extending horizons books). - Met lit.opg.

ISBN 90-6346-310-3

SISO af.z-zuid 945.6 UDC 323.25 (680) NUGI 648

Trefw.: geweldloosheid; Zuid-Afrika.

© Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid
Postbus 137, 8000 AC Zwolle (1988)

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke andere wijze ook, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Ten geleide	4
- Inleiding	5
- Het belang van een aktie-strategie	5
- De doeltreffendheid van geweld opnieuw bekijken	7
- De kosten en de gevolgen van geweldloze strijd	11
- Ontoereikende geweldloze strijd	15
- De belangrijkste taak: versterk de onderdrukten	18
- Factoren in een veranderingsstrategie	22
Noten	26
Gespreks-onderwerpen	28

TEN GELEIDE

In deze brochure heeft de Amerikaanse onderzoeker Gene Sharp proberen aan te geven hoe, via geweldloze strijdmethoden, aan een situatie van onderdrukking een eind kan worden gemaakt. Als concreet voorbeeld heeft hij de situatie in Zuid-Afrika genomen, waar de zwarte en gekleurde bevolking onderdrukt wordt via het systeem van de apartheid.

Hij pleit ervoor om met grote ernst de voor- en nadelen te bekijken van een geweldloze en een gewelddadige bevrijdingsstrijd, en niet bij voorbaat de gewelddadige aanpak van het konflikt als de enige mogelijkheid te zien. Deze laatste leidt haast onvermijdelijk, zoals uit vele historische situaties blijkt, tot onbeschrijflijk veel meer leed, tot nieuwe konflikt-haarden, tot een konsentrasie van macht bij leger en politie, en zo vaak tot nieuwe onderdrukking door de eigen leiders.

Ook een geweldloze bevrijdingsstrijd zal een zekere mate van lijden met zich meebrengen, maar de macht zal meer over de bevolking verspreid worden; er wordt geen apparaat opgebouwd dat gebruikt kan worden voor nieuwe onderdrukking, en bevolking en leiders leren hoe ze hun konflikten op geweldloze wijze kunnen aanpakken. Ontdekt wordt hoe tirannie aangepakt moet worden en men tegelijkertijd ware en duurzame vrijheid tot stand kan brengen.

Het is deze perspektiefvolle weg die mogelijk wordt als met grote ernst en vastberadenheid de geweldloze bevrijdingsstrategie ontwikkeld en gevolgd wordt.

Wim Robben

INLEIDING

Voor het probleem hoe men onderdrukking doeltreffend kan uitroeien, met zo weinig mogelijk slachtoffers en zo veel mogelijk voordelen op lange termijn voor de bevrijde bevolking, is nog steeds geen passende oplossing. De bevolking van Zuid-Afrika wacht al lang op een dergelijke oplossing. Hoewel dit artikel een geredigeerde samenvatting is van vier artikelen, gepubliceerd in 1963, met slechts enkele wijzigingen en toevoegingen in 1980, zijn de hoofdpunten ervan nog even toepasselijk als toen de artikelen geschreven werden, ondanks het feit dat de regering zich de laatste tijd in zeer beperkte mate tot enige konsessies bereid heeft getoond.

Op welke wijze het konflikt in Zuid-Afrika uiteindelijk ook zal worden opgelost, vele mensen over de hele wereld zullen zich nog jarenlang gesteld zien tegenover het algemene probleem op welke wijze men onderdrukking uit moet roeien. We hopen dat dit artikel vragen zal oproepen en eventuele ideeën aan de hand zal doen, die dan bekeken kunnen worden door mensen die nog steeds op zoek zijn naar meer geschikte antwoorden op de vraag wat er nodig is om een einde te maken aan onderdrukking.

HET BELANG VAN EEN AKTIE-STRATEGIE

Op het ogenblik is de situatie in Zuid-Afrika zonder hoopvol perspektief. De regering versterkt al jaren haar dik-

tatoriale macht over de overwegend zwarte en gekleurde bevolking. Elke mogelijkheid om de situatie te veranderen lijkt uitgesloten. Snel rijst het water tot aan de lippen. Voor Zuid-Afrika bestaat er geen enkele uitweg, die niet met ernstig lijden en bloedvergieten gepaard zal gaan. Als er niets aan gedaan wordt, zal de situatie nog erger worden en het aanhoudende lijden van de mensen en het geweld van de regering zal toenemen, hetgeen uiteindelijk de springstof zal leveren voor een afschuwelijke explosie. En of er nu gewelddadige of geweldloze methodes van verzet zullen worden gebruikt, verschrikkelijk lijden zal de zwarte en gekleurde bevolking ten deel vallen. Iedereen, die zich tegenstander verklaart van akties op grond van het feit dat die lijden met zich mee zullen brengen, is absoluut niet op de hoogte van de situatie. De vraag is op welke wijze men doelgericht kan handelen om die situatie te kunnen wijzigen, en of het lijden er iets toe zal bijdragen om een vrije, menselijke samenleving te bewerkstelligen.

Dit artikel is een poging om bij te dragen tot een beter begrip van dat probleem en tevens enig licht te werpen op de oplossing ervan. Mijn bedoeling is daarom niet om te 'oordelen' of te 'veroordelen' of te 'instrueren', maar om een bijdrage te leveren in de vorm van een paar ideeën, die van algemeen nut kunnen zijn bij het vinden van een oplossing. Het probleem van Zuid-Afrika gaat de hele mensheid aan. Wij kunnen allen veel leren van de ervaringen in Zuid-Afrika.

Bij het zoeken naar een gedragslijn moeten wij het feit onder ogen zien dat, wat er ook gedaan wordt, er altijd wel een harde kern van Afrikaners zal blijven bestaan, die nooit vrijwillig zullen instemmen met de afschaffing van de apartheid. Men zal tevens moeten aksepteren dat vele blanke Zuidafrikaners zo gebonden zijn aan hun positie van macht en rijkdom, dat zij met welke middelen dan ook en met steeds grotere starheid zullen reageren op elke uitdaging. We kunnen er daarom wel zeker van zijn dat zij de aanval zullen beantwoorden met harde onderdrukking, en dat de afschaffing van apartheid en van de blanke overheersing slechts na een langdurige strijd gerealiseerd zal worden.

Alleen maar zedelijke bespiegelingen houden over de wijze waarop dit probleem moet worden aangepakt is niet voldoende. Er is een aktie-strategie vereist. Naast specifieke aktie-methodes in bepaalde situaties moet er aandacht geschonken worden aan de taktiek, waarmee men in bepaalde fasen van de strijd moet opereren, en aan de algemene strategie om richting te geven aan het verloop van de

strijd.

Een beschouwing over enkele van de problemen, die deel uitmaken van een algemene strategie, moet drie terreinen beslaan:

1. Hoe men zoveel en zo krachtig mogelijk de zwarte en gekleurde bevolking, maar voornamelijk de zwarte Zuid-Afrikanen, kan betrekken bij de strijd.

2. Hoe men enige blanke groeperingen er van af kan houden de Afrikaner Nationalisten en de blanke overheersing te steunen en hen in plaats daarvan kan bewegen tot actie ten gunste van de zwarte en gekleurde bevolking.

3. Hoe men zoveel mogelijk internationale druk uit kan oefenen op de Zuidafrikaanse regering om een wijziging tot stand te brengen, die verenigbaar is met de zelfbeschikking van het gehele Zuidafrikaanse volk en met haar toekomstige ontwikkeling.

Er zijn twee belangrijke strijdtechnieken, die door de zwarte en gekleurde inwoners van Zuid-Afrika zouden kunnen worden toegepast: een of andere vorm van revolutionair geweld, of het op grote schaal weigeren van samenwerking en van massaal verzet zonder geweld, wat zou inhouden: geweldloze actie. Het geweld zou waarschijnlijk een model zijn in de vorm van de strijd in Algerije, een soort terroristische guerrilla-strijd. Er bestaat geen precies model voor het geweldloze alternatief, ofschoon men hiertoe kan putten uit ervaringen en ideeën, afkomstig uit gebieden zowel buiten als binnen Zuid-Afrika.

DE DOELTREFFENDHEID VAN GEWELD OPNIEUW BEKIJKEN

De slinger der publieke opinie is flink doorgeslagen ten gunste van het gebruik van geweld. "Aan alle kanten vindt men tegenwoordig een fatalisties aanvaarden van de onvermijdelijkheid van geweld", schreef Colin Legum in THE OBSERVER. "De lange periode, waarin men de geweldloze strijdmethodes van het (Afrikaanse Nationale) Kongres (zolang die belichaamd werden in Chief Luthuli) heeft gesteund,

is voorbij. Het enige waar men nu nog over praat is over tactieken van geweld en niet meer over de geschiktheid ervan."(1) Bitterheid, frustratie en hulpeloosheid worden steeds erger; zo erg dat een uitbarsting van geweld wel bijna onvermijdelijk wordt. Het feit dat geweldloze akties in het verleden geen enkele belangrijke overwinning hebben geboekt, brengt de mensen ertoe geweldloosheid te verwerpen. De poging van de regering om alle vormen van protest de kop in te drukken, brengt bij de mensen het begrijpelijke gevoel teweeg dat men terug moet slaan.

Ofschoon men op grote schaal met de mond zijn instemming betuigde, reageerde de wereld op een armzalige wijze op de dringende verzoeken van de zwarte en gekleurde bevolking om een economiese boycot en om een politieke, diplomatieke en kulturele ban tegen de Zuid-Afrikaanse regering, zodat de zwarte en gekleurde bevolking uiteraard alle illusie ontnomen werd, dat dergelijke middelen nog enige mogelijkheid voor de toekomst boden. Ondanks enige inhoudsloze gebaren is de internationale geweldloze beweging niet in staat geweest om hulp van enige betekenis te bieden, noch in de vorm van een initiatief tot een internationale boycot, noch door het verschaffen van nuttige informatie en analyses van verzetsproblemen, noch via adviseurs die - op verzoek - een bijdrage zouden kunnen leveren aan de bestudering van ernstige strategiese en taktiese problemen bij een doelgerichte geweldloze strijd.

Ofschoon ze ontoereikend zijn geweest, zijn er toch door de zwarte en gekleurde bevolking veelbetekenende en van opoffering getuigende pogingen gedaan om geweldloze strijdmethodes aan te wenden. Niemand zal ontkennen dat, als er een vreedzame oplossing voorhanden was om uit deze situatie te geraken, dit zeker zou worden verkozen.

Toch heeft de dogmatiese benadering van "geweld als redmiddel" zo'n grote aanhang verworven, dat men wellicht alternatieve aktie-modellen niet in overweging zal nemen, tenzij de geschiktheid van het gebruik van geweld op strategiese gronden wordt aangevochten en men bepaalde kwaliteiten van geweldloze aktie aan een nader onderzoek onderwerpt. Dit overwegen van de voor- en nadelen van gewelddadige en van geweldloze akties wordt vaak bemoeilijkt door het feit dat men niet de tijd wil nemen om revolutionaire problemen wetenschappelijk te analyseren en ook door de gerechtvaardigde afkeer van het vage generaliseren en moraliseren, dat zo vaak door vertolkers van geweldloze methodes over de hoofden der mensen wordt uitgestort.

Er zijn belangrijke redenen waarom men het aanvaarden van geweld door de verzetsbeweging om de overwinning te kunnen behalen, als niet zo "onvermijdelijk" moet beschouwen. Het is niet voldoende dat men door middel van gewelddadige akties zijn haatgevoelens kan spuien en evenmin is het genoeg dat de persoon, die door middel van geweldloze akties de regering uitdaagt, bij zichzelf een groter zelfrespekt konstateert. Men moet ook in overweging nemen op welke manier de voorgestelde aktie-strategie zal kunnen bijdragen tot het sukses van de beweging.

Het erkennen van de moeilijkheden en de gevaren van een toekomstige strijd door middel van geweldloos verzet, en van de ontoereikendheid van de geweldloze beweging in het verleden, is op zich geen argument om voor een gewelddadige vorm te kiezen. Het is ook nodig om de moeilijkheden en gevaren in overweging te nemen van een toekomstige strijd, zowel door middel van guerrilla-methodes en terreur als door middel van eventuele nieuwe modellen van geweldloze strijd. Om een afweging met betrekking tot alternatieven op verantwoorde wijze te kunnen maken, moet men zeker ook de voor- en nadelen vergelijken van iedere strijdtechniek en tevens bekijken of de nadelen van elke techniek kunnen worden overwonnen of gekompenseerd door andere factoren. Het blijkt wel, dat zulks maar heel weinig gedaan wordt. Colin Legun schreef dat "het verlies van vertrouwen in de doeltreffendheid van de oude methodes niet altijd gepaard gaat met een redelijke beoordeling van de kansen, die er bestaan, dat geweld even weinig sukses zal blijken te hebben."(2)

Het kiezen van een strijdmethode die gebaseerd is op het gebruik van geweld in Zuid-Afrika gaat gepaard met zoveel moeilijkheden en gevaren, dat het zin heeft de doeltreffendheid ervan opnieuw in overweging te nemen en tegelijk te onderzoeken of er een strijdmethode op basis van geweldloze middelen kan worden ontwikkeld, die meer uitwerking heeft dan dergelijke methodes uit het verleden. Terwijl militair overwicht geen garantie biedt voor een overwinning (dit is speciaal het geval bij guerrilla-oorlogvoering) is het toch belangrijk op te merken, dat de Zuid-Afrikaanse regering over een enorme militaire overmacht kan beschikken; een macht die veel en veel groter is dan hetgeen de zwarte en gekleurde Zuid-Afrikanen bij elkaar zouden kunnen brengen, als men tenminste een uitgebreide en hoogst gevaarlijke internationale interventie niet meerekent.

Inderdaad is het in vele opzichten een voordeel voor de Zuidafrikaanse regering, als de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen hun toevlucht nemen tot geweld. Dit biedt de regering een ekskuus voor uiterst grove onderdrukkingsmaatregelen, die de Afrikanen, de kleurlingen van de Kaap, de Indiërs en andere Aziaten nog meer zouden ontmoedigen. Er is wel eens gesteld, dat in minstens één geval de regering al door het gebruiken van provokateurs met opzet geweld heeft uitgelokt op het eind van de Verzetskampagne van burgerlijke ongehoorzaamheid in 1952. De rellen, die uitbraken tussen 18 oktober en 9 november 1952, toen de campagne op zijn hoogtepunt was, hadden de dood tengevolge van zes blanken en drie en dertig Afrikanen. Dit hielp de blanken enorm, toen zij de overeenkomst trachtten aan te tonen tussen de geweldloze campagne en de gewelddadige Mau Mau-beweging in Kenia, en om zo de neiging van sommige blanken om met de campagne te sympatiseren de kop in te drukken. De rellen hielpen ook om de geest van verzet onder de zwarte en gekleurde bevolking te ondermijnen. In oktober 1952 bijvoorbeeld, waren er 2354 vrijwilligers om de apartheidswetten te trotseren, terwijl in november en december samen dit door slechts 280 werd gedaan. Dit geweld was niet de enige faktor, die iets te maken had met de totale mislukking van de beweging. (Vrees voor steeds strengere vonnissen was een belangrijke faktor, alsmede aktiviteiten van kommunisten binnen de eigen beweging, zoals door sommigen wordt gesteld.) Toch zei Leo Kuper in zijn studie over deze campagne: "Het is duidelijk dat de rellen een beslissende rol hebben gespeeld." Ook "boden zij de regering de gelegenheid om het initiatief in eigen hand te nemen en zichzelf verstrekkende volmachten toe te meten op een wijze, die voor de buitenwereld gerechtvaardigd leek."(3)

Het doden van Zuid-Afrikaanse demonstranten bij de plaats Sharpeville, op 21 maart 1960, wordt vaak aangehaald als een rechtvaardiging voor het opgeven van geweldloze akties. Deze mening is echter gebaseerd op het feit, dat men de dynamiek van geweldloze akties onvoldoende doorziet. (Maar weinig mensen herinneren zich nog dat de schietpartij bij Sharpeville begon, nadat enige Afrikanen de geweldloze discipline verbraken door stenen naar de politie te gooien en dat dit incident niet lang tevoren was voorafgegaan door een treffen bij Cato Manor waarbij enkele agenten om het leven kwamen, hetgeen wellicht de politie nog zenuwachtiger maakte en hun brutoheid bij Sharpeville

nog verergerde.) Maar juist omdat men van mening was dat de moorden werden gepleegd op vreedzame ongewapende demonstranten, laaide er in Zuid-Afrika en over de hele wereld zo'n storm van heftige protesten op, en werden er zulke innige gevoelens van medeleven opgewekt. Als hetzelfde aantal Zuid-Afrikanen door politieschoten zou zijn gedood tijdens een inval door een ongedisciplineerde bende in een blanke woonwijk met de bedoeling daar brand te stichten en te moorden, dan zou er nooit en te nimmer een dergelijke reactie zijn ontstaan. Vergelijk bijvoorbeeld maar eens de aandacht en de protesten, die werden opgewekt door de dood van ongeveer honderd Zuid-Afrikanen bij Sharpeville, met de onverschilligheid bij de dood van een willekeurig honderdtal Algerijnen tijdens de strijd in Algerije.

De moorden in Sharpeville legden voor al diegenen, die nog steeds niet tot dat besef gekomen waren, de ware aard bloot van de Zuidafrikaanse regering en van haar politiek. Onmiddellijk erna werd er internationaal aanzienlijke steun betoond aan de boycot-programma's. In Noorwegen hing na Sharpeville in het hele land de vlag halfstok. Dit geeft ons een beeld van de uitwerking ervan; een uitwerking die heel wat minder intens zou zijn geweest als de Zuidafrikaanse regering aan had kunnen tonen dat de doodgeschoten mensen terroristen waren en geen moedige, geweldloze demonstranten.

DE KOSTEN EN DE GEVOLGEN VAN GEWELDLOZE STRIJD

Er zijn zowel onder de voorstanders als de tegenstanders van geweldloos verzet verschillende zeer naïeve opvattingen te constateren omtrent de aard van geweldloos verzet. Het is onjuist te beweren dat, als de tegenstanders van een regime op geweldloze wijze strijd voeren, het onderdrukken-de regime ook geweldloos zal zijn en zich rustig bij de zaak zal neerleggen. Het is evenmin waar dat men door geweldloos te zijn lijden en opoffering uit de weg kan gaan. Het is ook niet waar dat de strijd verloren is en de beweging is verslagen, als de tegenstander met brute en gewelddadige onderdrukking terugslaat. Het is dus onjuist te beweren dat de geweldloze methode een gemakkelijke methode is.

Juist het tegendeel is waar. Het is te verwachten dat,

als de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen zich met geweldloze, maar militante middelen verzetten, er geleden zal worden en er bloed zal vloeien. Dit is deels een gevolg van de gewelddadige aard van het maatschappelijke en politieke stelsel zelf, dat aangevallen wordt. En gewelddadige onderdrukking is deels een huldeblijk aan de kracht van geweldloze aktie en een erkenning van de bedreiging, die een dergelijke aktie vormt voor het voortbestaan van dat stelsel.

Als het moment aanbreekt dat de tegenstander zijn onderdrukkingsmethodes verscherpt, moeten de verzetsstrijders grote moed aan de dag leggen en hun verzet niet alleen voortzetten, maar zelfs versterken. Dit is in Zuid-Afrika niet altijd gebeurd. Deze bereidheid tot volhouden, ondanks de onderdrukking, brengt politiek jiu-jitsu teweeg. Dat betekent dat de zogenaamde grotere macht van de regering zijn effect verliest en haar zelfs in een ongunstigere positie brengt. Heel gemakkelijk zal de onderdrukking van geweldloze mensen leiden tot minder sympathie en steun voor de regering (onder diegenen die zich wellicht bij het verzet zouden willen aansluiten, of die gewoonlijk de regering steunen, of bij mensen in andere landen), aangezien men gaat denken dat de regering afhankelijk is van het gebruik van grof en brutaal geweld tegen geweldloze menselijke wezens en ook bereid blijkt te zijn een dergelijk geweld uit te oefenen. Dit zou kunnen leiden tot de vermeerdering van het aantal mensen, dat vastbesloten raakt om zich tegen een dergelijk systeem te verzetten. Het zou kunnen leiden tot verdeeldheid in de eigen gelederen van de regering. Als het aantal verzetsstrijders zich in voldoende mate vergroot, zou het verzet van deze moedige mensen in een meer gevorderd stadium wel eens zulke reusachtige vormen kunnen aannemen, dat zelfs degenen die de onderdrukking uitvoeren daaraan niet meer willen meewerken.

Verandering kan dus zeker wel verschrikkelijke kosten met zich meebrengen, maar deze zullen nooit heviger zijn dan wat door geweld zal worden veroorzaakt. Alles wijst erop dat, al brengt een geweldloze verzetsbeweging vrij veel lijden met zich mee, dit lijden toch veel minder is dan bij een gewelddadige verzetsbeweging. In verhouding tot het aantal betrokkenen vielen er veel minder doden bij de geweldloze strijd in India dan tijdens de Mau Mau-kampagne in Kenia, terwijl beide vormen waren van verzet tegen de Britse overheersing. De informatie, waarover wij kunnen beschikken omtrent de reeks stakingen in Russiese gevangenkampen die vooral in 1953 plaatsvonden, toont aan dat op

plaatsen waar de stakingen grotendeels geweldloos werden doorgevoerd het aantal slachtoffers veel kleiner was dan op plaatsen waar erg veel geweld voorviel. Dit was ook het geval bij de Indiase kampagnes: als er weinig of geen geweld gebruikt werd, waren er bij deze kampagnes veel minder gewonden of doden dan die kampagnes waarin nog al wat geweld voorkwam. Tijdens de gehele Indiase onafhankelijkheidsstrijd stierven waarschijnlijk niet meer dan achtduizend mensen direkt of indirekt als gevolg van schietpartijen of andere verwondingen, opgelopen over een lange periode van deze strijd. Het enorm grote aantal doden en gewonden in Algerije (op wel één miljoen geschat bij een bevolkingsaantal van niet meer dan tien miljoen, een fractie van het aantal inwoners van India) is erg onrustbarend. Men kan zoiets niet verklaren door de Fransen ervan te beschuldigen dat zij van nature wreder en barbaarser zijn dan de Engelsen.

De kosten van een gewelddadige opstand zijn waarschijnlijk veel hoger dan die van een geweldloze opstand. Het feit dat men zijn geduld al verliest omdat men verwacht dat verandering door middel van geweldloze akties veel tijd in beslag zal nemen (een verwachting die enkel gebaseerd is op de ervaringen in Zuid-Afrika), moet ons de ogen niet doen sluiten voor de tijd die een gewelddadige strijd zou kosten. Nederlagen en impasses komen ook voor als men gewelddadige middelen gebruikt, en soms werken geweldloze middelen heel snel. Zowel gewelddadige als geweldloze strijdtechnieken vereisen opofferingen en tijd, om hun werk te kunnen doen. In bepaalde omstandigheden kan de ene techniek wellicht wat sneller lijken dan de andere. Maar zelfs dan moet men andere belangrijke factoren in overweging nemen, zoals het waarschijnlijke aantal doden en gewonden en het soort maatschappij die uit de strijd te voorschijn zal komen.

De strijd in Zuid-Afrika is een beweging om tirannie omver te werpen en vrijheid te verwerven. Het is daarom erg belangrijk of de gebruikte strijdtechniek de kans heeft dit doel te verwezenlijken, of dat slechts de kans bestaat dat de ene dominerende minderheidsgroep wordt vervangen door een andere. Gewelddadige strijd wordt meestal gevolgd door de konsentrasie van macht in handen van diegenen die over de effectieve geweldsmiddelen kunnen beschikken, en dat zijn gewoonlijk het leger en de politie. De bevolking, die dan ontwapend is en geen enkel ander middel kent om de strijd voort te zetten, is dan betrekkelijk hulpeloos over-

geleverd aan regeerders en bestuurders, die dergelijke middelen hebben om de mensen met geweld te onderdrukken.

Men verwerft de vrijheid niet door alleen maar een bepaalde vorm van tirannie te vernietigen. Daar is een grotere spreiding, en niet een verdere konsentrasie, van macht voor nodig. Enkel en alleen maar de blanke overheersing in Zuid-Afrika vernietigen zonder de macht te spreiden over de bevolking, hun organisaties en instellingen zou betekenen, dat er evenveel macht gekonsentreerd zal worden in handen van de nieuwe regering als nu het geval is. Het zou waarschijnlijk zelfs wel erger kunnen zijn, want in pas bevrijde landen wordt er voortdurend druk uitgeoefend om tot meer centralisatie te komen. Dit is heel ernstig, want wij weten uit ervaring dat de leiders van een verzetsbeweging vaak niet de bestuurders worden, nadat de overwinning is behaald, en dat één enkele partij of zelfs één enkel persoon gaat overheersen. Zelfs als zo iets niet onmiddellijk de meest ekstreme vormen gaat aannemen, zal de konsentrasie van macht, zelfs in handen van de meest gematigde en welwillende bestuurder, het voor een despoot die via een staatsgreep de macht in handen neemt, mogelijk maken een bijzonder grondige en totale vorm van tirannie aan de bevolking op te leggen.

Geweldloze strijd zal daarentegen de macht gemakkelijk spreiden over alle lagen van de bevolking. Het verloop van de strijd zelf hangt af van vrijwillige en wijd verbreide steun en deelname van het volk. Nadat de strijd met sukses is bekroond, zal het niet gebeuren dat de militaire macht in handen van de bevelhebbers is gekonsentreerd, welke macht gebruikt zou kunnen worden om een nieuwe diktatuur staande te houden. Bovendien is de bevolking geoefend in het gebruik van doeltreffende strijdmiddelen, waardoor de mensen hun vrijheid tegenover de nieuwe overheersers kunnen behouden en uitbreiden. Deze overwegingen zijn van het grootste belang, als men zich inderdaad bekommert om het verwerven van de vrijheid en niet alleen maar tevreden is om het ene tirannieke stelsel door een ander te vervangen. De rampzalige gevolgen van geweld ter realisering van politieke doelstellingen, zouden ons moeten aansporen om zelfs voor de moeilijkste problemen andere, geweldloze, oplossingen te zoeken.

ONTOEREIKENDE GEWELDLOZE STRIJD

Deze kritiese opmerkingen over geweld betekenen helemaal niet, dat de geweldloze beweging in Zuid-Afrika wel doeltreffend geweest zou zijn. Op de eerste plaats is er niet genoeg geweldloze aktie gevoerd. Hiermee wordt bedoeld dat werkloos toezien, geen verzet bieden, en afwezigheid van geweld geenszins gelijkgesteld kunnen worden met geweldloze aktie.

De Indiase minderheid, die onder leiding van Mohandas K. Gandhi tussen 1906 en 1914 geweldloze aktie aanwendde, heeft daardoor grote verbeteringen in haar situatie bewerkstelligd. Geweldloze aktie werd echter pas in 1946 weer in Zuid-Afrika gebruikt op vergelijkbare schaal tegen rassenscheiding en diskriminatie, en opnieuw gebeurde dit door de Indiers met de bedoeling om verzachting te krijgen van de "Ghetta Wet". Sinds die tijd zijn er verscheidene Afrikaanse bus-boykots geweest (sommige met sukses); de Verzetkampagne van 1952 (waarbij meer dan 8500 personen uit de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen in de gevangenis terechtkwamen wegens burgerlijke ongehoorzaamheid tegenover de apartheidswetten); de Pan-Afrikaanse uitdaging van de pas-wetten in 1960, die haar hoogtepunt bereikte in Sharpeville, en pogingen om massale stakingen te organiseren (die kennelijk meer sukses boekten dan de regering destijds toegaf, zoals de driedaagse algemene staking in 1961). Er hebben nog meer soortgelijke akties plaatsgevonden. Maar het is wel duidelijk, dat geweldloze aktie slechts sporadies plaatsvond en dat er lange perioden zijn geweest dat er niets gebeurde. De redenen hiervoor waren vaak zeer begrijpelijk en noodzakelijk. Maar als deze perioden van aktie-loosheid wel eens noodzakelijk zijn geweest, dan was dat steeds vanwege de zwakheid van de verzetsbeweging en van de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen. (Stel je eens een leger voor, dat in oorlogstijd slechts met tussenpozen van weken of maanden hier en daar wel eens in een schermutseling betrokken raakt, of pas na tussenpozen van maanden of jaren aan belangrijke kampagnes deelneemt!)

Maar zelfs in dergelijke situaties als die van Zuid-Afrika, heeft aktie-loosheid soms de neiging de onderdrukten niet sterker te maken, maar zelfs juist zwakker. Het idee, dat er vooruitgang geboekt zal worden zolang als men zich maar van geweld onthoudt, is onjuist. Als in situaties zoals die in Zuid-Afrika een verzetsbeweging slechts sporadies geweldloze akties onderneemt, zal ze geen belangrijke suksesen boeken, tenzij de onderdrukten zich aanzienlijk sterker

weten te maken en hun organisatie zich in de 'stille' periodes uitbreidt.

Geweldloze strijd kan evenmin slagen, als de activisten en de bevolking niet bereid zijn de prijs voor het verzet te betalen. Dit geldt voor situaties van gewelddadige strijd ongeveer op gelijke wijze. Als in een ouderwets soort oorlog de infanterie onder zwaar vijandelijk vuur ten onder gaat, kan die partij toch moeilijk de overwinning behalen. In een dergelijke situatie ligt de fout niet bij de oorlog zelf, maar bij het vermogen van de troepen oorlog te voeren. Dit geldt evenzeer voor geweldloze strijd; als de tegenstander druk uitoefent en die onderdrukking verhevt, moeten de geweldloze activisten over voldoende kracht beschikken om vol te houden en de zwaardere afstraffing voor hun verzet op de koop toe te nemen, als zij enige kans willen hebben om te overwinnen. Als het hen aan voldoende kracht ontbreekt, ligt de fout niet in de techniek, maar bij de activisten zelf.

Toen de regering in 1952 zwaardere straffen ging opleggen aan burgerlijke ongehoorzaamheid, was het dan ook een ernstige taktiese fout het verzet niet te verscherpen. Evenmin hadden de Pan-Afrikanen zich moeten laten overrompelen, toen de regering als reactie op hun verzet in 1960 de noodtoestand afkondigde. Zich op zo'n moment terugtrekken biedt de regering de gelegenheid weer de bovenhand te krijgen en bovendien zal er opnieuw een sfeer van vrees en inschikkelijkheid onder de zwarte en gekleurde bevolking gaan overheersen. Bij geweldloze bewegingen in het verleden is er ook nog een ander zwak punt te constateren. Een van de handige middelen, waarvan de regering zich vaak heeft bediend tijdens geweldloze acties, bestond uit het verwijderen van de zwarte en gekleurde leiders uit de politieke strijd, zónder van hen martelaren en bronnen van inspiratie te maken via gevangenneming. Een bepaalde persoon kan bijvoorbeeld, op grond van de wet op "De onderdrukking van het Kommunisme" worden veroordeeld en daardoor het verbod opgelegd krijgen om lid te worden of te blijven van bepaalde politieke organisaties, om een leidende functie in zo'n organisatie te bekleden, of om politieke bijeenkomsten bij te wonen. Nationale leiders werden soms op grond van deze wet berecht en schuldig bevonden. Ze werden dan tot verscheidene jaren gevangenschap veroordeeld, welke straf weer werd opgeschort onder voorwaarde dat men geen overtreding meer zou plegen in het kader van deze wet. De Wet tegen "Samenscholingen" en de "Wijzigingswet van het

Strafrecht" maken het mogelijk dat iemand "geband" kan worden naar een streek, ver afgelegen van haar of zijn huis, werk en activiteiten. De enige andere mogelijkheid voor de zwarte en gekleurde leiders bestond uit jaren van gevangenschap. Dit alternatief heeft ernstige persoonlijke konsekventies, maar de politieke gevolgen kunnen even erg zijn, als men het gebod om zich terug te trekken uit politieke activiteiten, en zelfs ballingschap, aanvaardt.

Een van de bezwaarlijke gevolgen van de keuze van de leiders, om deze beperkingen te aanvaarden in plaats van te weigeren zich te schikken en naar de gevangenis te gaan, is wel het geven van een voorbeeld, dat schadelijk kan werken op toekomstig verzet. De gewone alledaagse tegenstander van apartheid zal waarschijnlijk niet bereid zijn het risico te nemen erger bestraft te worden dan wat men de leiders ziet ondergaan. Toch is de bereidheid naar de gevangenis te gaan en ander leed te ondergaan een eerste vereiste om tot verandering te komen. Het heeft zeer veel betekenis dat Robert Sobukwe, de stichter van het Pan-Afrikaanse Kongres, één van de eersten wilde zijn om vanwege burgerlijke ongehoorzaamheid in de gevangenis terecht te komen. (4) Albert Luthuli daarentegen gaf in zijn autobiografie te kennen dat hij van plan was zich bij de "ban" neer te leggen, totdat deze in mei 1964 zou eindigen (ofschon het onder de omstandigheden te betwijfelen was, dat men hem dan toestemming zou geven zijn politieke activiteiten te hervatten.) (5) Op deze manier kon de regering zich dus de voordelen verwerven, die voortkomen uit de gevangenneming van de zwarte en gekleurde leiders, zonder dat dit verder nadelen voor haar opleverde.

Al deze en andere invloeden hebben er toe geleid, dat de weerbaarheid en de activiteit van de geweldloze verzetsbeweging steeds meer afnamen. Toch is het in een dergelijke situatie, als er geen sprake is van een krachtige weerstand en moedig verzet, en als er geen voldoende sterke beweging bestaat, die een bron kan zijn van echte hoop (zo niet van onmiddellijke triomfen), prakties zeker dat er uit wanhoop een verschuiving zal plaatsvinden in de richting van het geweld.

DE BELANGRIJKSTE TAAK: VERSTERK DE ONDER- DRUKTEN

Zoals bij iedere regering, hoe democraties of hoe tiran-
niek die ook is, hangt het voortbestaan van de Zuidafrikaan-
se regering af van de bereidheid van de onderdanen om met
de regering samen te werken en er zich aan te onderwer-
pen. Deze samenwerking en onderwerping kan verschillende
vormen aannemen, zoals behulpzaam zijn bij het in stand
houden van het economies stelsel, dienst doen als regerings-
ambtenaar, en door eenvoudigweg de wetten en de bevelen
van het regime te gehoorzamen.

Deze instemming is soms "vrijwillig" en is gebaseerd op
ondersteuning van het regime of op passieve onderwerping
eraan. Soms is ze echter ook "gedwongen". Dat betekent
dat men deze instemming met de regering waar maakt door
de mensen bang te maken voor gevangenschap of voor ande-
re dwangmaatregelen, die hun kunnen worden opgelegd als
zij weigeren mee te werken. Maar zelfs "gedwongen instem-
ming" geeft weer de keuze of men het beter vindt zich te
onderwerpen en de straffen te ontlopen dan zich te verzet-
ten en lijden te ondergaan. In beide gevallen resulteert dit
in het voortbestaan van het regime, niet op de eerste
plaats vanwege de wil en de vastbeslotenheid van die per-
sonen en groepen die het bestuursapparaat in handen heb-
ben, maar vooral door de onderwerping en medewerking van
de gehele bevolking. De kosten van het plegen van verzet
zijn niet in alle gevallen hetzelfde. In sommige situaties,
zoals die in Zuid-Afrika, zijn ze schrikbarend hoog. Het
vermogen van de bevolking om haar instemming te kunnen
intrekken, is ook verschillend en hangt af van de vastbeslo-
tenheid, de kracht en de bereidheid van de mensen om de
prijs voor verandering te betalen.

Als men daarom de bestaande regering wil veranderen
of een revolutie wil bewerkstelligen, is het probleem waar-
voor men zich gesteld ziet niet eenvoudigweg het aanvallen
van de aan de macht zijnde heersers en van degenen die
rechtstreeks hun bevelen uitvoeren. De primaire verantwoor-
delijkheid, zowel voor het voortzetten van het bestaande
stelsel als voor het aanbrengen van veranderingen, berust
bij de meerderheid van de bevolking, zonder wier instem-
ming en medewerking het stelsel - na een bloedige poging
om een hervatting van die medewerking af te dwingen -
uiteen zou vallen. Het realiseren van veranderingen in Zuid-
Afrika hangt zodoende af van een versterking van de kracht

der zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen, maar voornamelijk van de zwarte Zuid-Afrikanen.

Men kan dus zaken veranderen, zelfs als de huidige bestuurders er niet van overtuigd zijn dat zo'n verandering gewenst is. De belangrijkste taak bestaat uit het versterken van de bevolking. Haar vastbeslotenheid om het stelsel af te schaffen moet worden vergroot. Haar organisatie-kracht en haar vermogen om spontaan en verenigd op te treden moet worden verbeterd. Haar bereidheid om het verzet voort te zetten, ondanks onderdrukkende maatregelen, moet worden versterkt.

De voorwaarden waaronder ware vrijheid of tirannie bestaan, in welk politiek stelsel dan ook, is dus voornamelijk een weerspiegeling van de kracht of van de zwakheid van de bevolking in haar geheel, nu en in het verleden. Als de bevolking nu zwak en angstig is, niet in staat of niet bereid om de prijs van het lijden te betalen voor het weer intrekken van haar instemming, zal zij niet in staat zijn een echte en blijvende vrijheid voor zichzelf te verwerven. Echte vrijheid is niet iets dat zomaar geschonken wordt; veeleer zal men die vrijheid zelf moeten verdienen of er zelf voor moeten vechten. Maar daardoor kan ze ook worden verdedigd en vergroot, zelfs als men zich gesteld ziet tegenover een nieuwe aantasting ervan.

Degenen die de bevrijding van Zuid-Afrika beogen door middel van buitenlandse interventie alleen, en tot die groep behoren ook belangrijke zwarte en gekleurde leiders, trachten daardoor aan het belangrijkste revolutionaire probleem voorbij te gaan en via een kortere weg, die er overigens niet bestaat, de vrijheid te verwerven. Zelfs als er door buitenlandse interventie een einde gemaakt zou worden aan de huidige Afrikaner-Nationalistische regering en de blanke overheersing daardoor wordt beëindigd, zal dat nog niet noodzakelijkerwijze een einde betekenen van onderdrukking in Zuid-Afrika. Als in de loop van dit proces de bevolking in haar geheel niet wordt versterkt en de mensen zelf geen grotere vaardigheid opdoen in het verwerven en verdedigen van hun vrijheid; als er onder de mensen zelf geen doeltreffende spreiding van de macht plaats vindt; als de bevolking niet beter in staat zal zijn om zelf zeggenschap uit te oefenen over degenen die het land besturen, dan zal de daarna komende regering, van welke kleur deze ook is, minstens even tirannieuk blijken te zijn als de regering die er nu is. Daar de bevolking vertrouwd heeft op hulp van buitenaf om aan een bepaald stelsel een einde te maken,

missen de mensen nog steeds het vermogen om voor zichzelf echte vrijheid te verkrijgen.

Terroristische en guerrilla-bewegingen erkennen vaak in belangrijke mate het belang van het intrekken van samenwerking en instemming met de regering. Dit geeft een verklaring voor het feit waarom de terreur zo vaak niet is gericht tegen de "vijand", zoals men toch eigenlijk zou kunnen verwachten, maar op de eerste plaats tegen de eigen bevolking om die te dwingen in opstand te komen. (Er zijn tekens die erop wijzen dat dit reeds aan het gebeuren is in Zuid-Afrika.) Dit is dus een poging om de mensen ertoe te dwingen zich te bevrijden, een poging om het onmogelijke te bereiken. Zelfs als men er politiek in slaagt de bestaande regering te vernietigen, is toch de soort samenleving en de soort bevrijding, die erdoor wordt gerealiseerd, van hoogst twijfelachtige waarde.

Er zijn bewijzen voorhanden die aantonen dat geweldloze actie er in belangrijke mate toe kan bijdragen om de kracht van een onderdrukt volk te versterken. Mohandas K. Gandhi stelde steeds dat het primaire doel van de geweldloze strijd, die onder zijn leiding in India plaatsvond, niet bestond uit het aanvallen van de Britten, die een belangrijke maar sekondaire faktor in de situatie vormden, maar veel-er het versterken van de vastbeslotenheid, de onafhankelijkheid en het vermogen om zich te verzetten, van de Indiërs. Zij waren de belangrijkste faktor.

Dit werd duidelijk bewezen in Zuid-Afrika in 1952 tijdens de Verzetskampagne, toen het lidmaatschap van het ANC (Afrikaans-Nationale Congres) omhoogschoot van 7000 tot 100.000. Het aantal leden is niet de enige maatstaf voor vermeerderde kracht, maar het is wel een aanwijzing in welke mate geweldloze actie heeft bijgedragen tot een vergroting van het vermogen tot verzet en van de organisatorische kracht. Op gelijke wijze werd in India het Indiase Nationale Kongres door het programma van Gandhi, van een kleine groep die jaarlijks resoluties aannam, omgevormd tot een massale strijdbare organisatie, die in staat was het machtige Britse Rijk te doen sidderen.

Onder de factoren, die de strijdbaarheid en het vermogen tot verzet van de bevolking zouden kunnen helpen vergroten, behoren:

- toenemend zelf-respekt;
- versterking van de instellingen der bevolking en van een grotere vaardigheid om solidair en eensgezind te kunnen

- optreden;
- verspreiding van kennis omtrent het gebruik van geweldloze strijdmethodes en de manier om zich voor groeps-akties te organiseren;
 - het zich beter bewust worden van de wijze waarop anderen in moeilijke situaties gehandeld hebben;
 - het voorbeeld van mensen die samen de tirannie weerstaan, hetgeen andere mensen kan inspireren en aanstekelijk kan werken;
 - een van verbeeldingskracht getuigend en erkend leiderschap, om een vonk over te brengen en inspirerend te werken;
 - een fris idee (of een frisse kijk op een oud idee) dat plotseling de mensen opnieuw vertrouwen kan inboezemen, vooral als het betrekking heeft op iets wat zij zelf kunnen doen om het probleem te helpen oplossen;
 - niet tevoren geplande akties, die de ban van zich steeds te moeten schikken doorbreekt en anderen ook tot aktie opwekt; en
 - deelname aan geweldloze aktie op kleine schaal: dit kan op zich al een bijdrage leveren aan een groter vertrouwen in eigen kundigheid om verandering in de situatie te brengen, vooral als het gaat om het realiseren van beperkte doelstellingen.

Vaak, hoewel niet altijd, ontwikkelen zich bij mensen vanzelf eigenschappen van moed, bereidheid om anderen dienstbaar te zijn en bezorgdheid omtrent al het maatschappelijke en politieke kwaad om hen heen, zodra men in aktie komt. Bovendien zal hun voorbeeld ertoe bijdragen om anderen deze eigenschappen te doen verwerven. Dit zal, tesamen met andere gevolgen van geweldloze aktie, het vermogen van de samenleving om in vrijheid te leven helpen verbeteren.

Sommige mensen, bijvoorbeeld Patrick Duncan, hebben betoogd dat vanwege het feit dat de Zuidafrikaanse regering alle gebruikelijke politieke pogingen, van de zwarte en gekleurde bevolking om de situatie te veranderen, onwettig heeft verklaard en bovendien het gebruik van geweldloze aktie om apartheid op te heffen heeft verboden, geweld nu wel gerechtvaardigd is. Het getuigt echter van een zeer oppervlakkige wijze van redeneren, als men tot de konklusie komt dat men nu geweld moet gebruiken, omdat geweldloze aktie buiten de wet is gesteld. Gewelddadig verzet is evenzeer onwettig en dit argument voldoet niet aan de praktische voorwaarden met betrekking tot de doeltreffendheid.

De toenemende onderdrukking door de regering maakt het nu veel moeilijker dan het was in 1952, om geweldloos verzet te organiseren, vooral als dat openlijk geschiedt. Maar het is even moeilijk om gewelddadig verzet te organiseren. Weliswaar is geweldloos verzet het meest effectief als het openlijk wordt georganiseerd. Bij een gewelddadige beweging zullen spionnen en verklikkers de effectiviteit van geheimhouding sterk verminderen. Terwijl wij de gevaren die erbij te pas komen niet moeten vergeten, is het ook een feit dat geweldloos verzet zeer doeltreffend in het geheim is georganiseerd, terwijl het openlijk werd beoefend - zoals het geval is geweest met een belangrijk deel van het Noorse verzet tijdens de bezetting door de Nazi's. Bovendien hoeft niet alle geweldloos verzet vooraf te worden georganiseerd om doeltreffend te zijn. Soms heeft zeer doeltreffend verzet heel spontaan plaatsgevonden. Ook kunnen soms acties, die door een zeer klein aantal mensen werden gepland en op gang gebracht, algemeen weerklank vinden en hun voorbeeld kan door grote aantallen mensen gevolgd worden.

FAKTOREN IN EEN VERANDERINGSSTRATEGIE

Het is uiterst moeilijk om nu een verstandige strategie en taktiek uit te werken voor de strijd in Zuid-Afrika, hoewel het heel belangrijk is dat er ernstige pogingen in die richting gedaan worden. Slechts op zo'n manier kan er een serieus alternatief voor terreur, guerrilla-strijd en een militaire invasie echt gehoor vinden. Ongelukkigerwijze beschikken we niet over voldoende inzicht in de situatie om een verstandige strategie tot ontwikkeling te brengen; een van de redenen daarvoor is het gebrek aan belangstelling en hulpmiddelen voor het soort van onderzoek en analyse, dat onze kennis zou kunnen vergroten.

Om die strategie te kunnen uitwerken moeten minstens vijf belangrijke taken zorgvuldig bekeken worden:

1. Onderzoek naar de huidige toestand in Zuid-Afrika; tekens die wijzen op starheid of elasticiteit, kracht of zwakheid, en in het bijzonder de toestand en de mogelijkheden van verschillende groeperingen, die het verzet zouden kunnen hinderen of bevorderen; vooral:
 - a. de regering;

- b. de werkelijke en mogelijke oppositie van de blanke bevolking tegen de regering;
- c. de zwarte en gekleurde activisten en organisaties;
- d. de mogelijkheden van verzet door de zwarte en gekleurde bevolking; en
- e. de rest van de bevolking.

2. Het bestuderen van de techniek van geweldloze actie, haar theorie met betrekking tot 't probleem van de macht, methodes, dynamiek, vereisten voor sukses, en eventuele van toepassing zijnde ervaringen elders.

3. Het vermijden van de zwakke punten van de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen, waardoor zij beter in staat zijn de onderdrukking van zich af te werpen. Meer in het bijzonder komen daar kwesties bij ter sprake als:

- a. op welke wijze het gevoel van eigenwaarde vergroot kan worden;
- b. op welke wijze mensen los kunnen komen van angst, en men bij hen een grotere bereidheid kan ontwikkelen om in verzet te volharden ondanks onderdrukking;
- c. hoe men de kennis en de vaardigheid kan vergroten om zo doeltreffend mogelijk verzet te plegen;
- d. hoe men vertrouwen kan verwerven in hun vermogen om de situatie te veranderen (zoals bijvoorbeeld, door het behalen van kleine plaatselijke overwinningen, zoals reeds gebeurd is bij de bus-boykots in het verleden), en
- e. hoe men de specifieke kwesties uit moet zoeken (vooral beperkte economische kwesties), die voor onmiddellijke veranderingen kunnen zorgen.

4. Het afscheiden van delen van de blanke Zuidafrikaanse bevolking die nog de regering steunen; daarbij vooral inbegrepen groepen als liberalen, godsdienstige groeperingen, de Engelse minderheidsgroep, en de industriëlen. Het is veelbetekenend dat de Verzetskampagne van 1952 in deze richting heel doeltreffend werkte, doordat ze leidde tot de stichting van zowel de Liberale Partij als het Kongres van Demokraten, en tevens leidde tot beperkte godsdienstige oppositie.

5. Zorgen voor een zo groot mogelijke internationale steun en er zo effectief mogelijk gebruik van maken. Er bestaan verscheidene konkrete manieren, waarop door een internationale geweldloze verzetsbeweging internationale hulp geboden kan worden. De hier volgende ideeën zijn

slechts voorbeelden ter illustratie:

- a. zorg dat de mensen van Zuid-Afrika kennis kunnen nemen van nieuwsberichten, bemoedigingen, verzetsplannen, enz., bijvoorbeeld via een radio-station dat gesitueerd is buiten de grenzen van Zuid-Afrika; door middel van kranten en ander leesmateriaal, dat buiten Zuid-Afrika wordt gedrukt om binnen het land zelf verspreid te worden;
- b. verbeter de doeltreffendheid van publikaties en van educatieve programma's, die gericht zijn op de rest van de wereld en informatie geven omtrent de toestand in Zuid-Afrika en de verzetsbeweging ter plaatse;
- c. zorg voor goede literatuur over de kenmerken van de vereisten en de mogelijkheden voor geweldloze strijd en voor ekstra middelen om mensen te trainen in het gebruik van die techniek;
- d. oefen een doeltreffender economische druk uit op Zuid-Afrika, zoals een meer serieuze boycot- en embargo-beweging dan tot nu toe is uitgeoefend (reeds aanbevolen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in november 1962);
- e. oefen een meer doeltreffende diplomatieke en kulturele druk uit, zoals het verbreken van diplomatieke betrekkingen (ook aanbevolen door de Algemene Vergadering der V.N.) en het weigeren van kulturele samenwerking, behalve als dit de apartheidspraktijken kan doorbreken;
- f. zet alle bevoorrading stop van militaire wapens, vervangingsonderdelen en ammunitie aan Zuid-Afrika (ook aanbevolen door de Algemene Vergadering der V.N.) en van alle voorzieningen die men zou kunnen gebruiken voor de aanmaak van wapens, enz. in Zuid-Afrika zelf;
- g. trek alle investeringen vanuit het buitenland terug, behalve als het gaat om industrieën die bereid zijn om aan zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen redelijke lonen te betalen en apartheidspraktijken op te geven; en
- h. pas over de gehele wereld verschillende soorten van geweldloze aktie toe, als ook konventionele middelen om deze doelstellingen te realiseren.

Natuurlijk moet het belangrijkste, wat mensen buiten Zuid-Afrika moeten doen, het bepleiten van en het deelnemen aan een dergelijke internationale aktie zijn. Internationale aktie en binnenlandse aktie zijn echter onderling van elkaar afhankelijk en bepaalde soorten akties binnen Zuid-Afrika zullen waarschijnlijk eerder internationale hulp op gang brengen dan andere soorten van aktie of gebrek aan

aktie.

Deze maatregelen zouden van groot nut kunnen zijn bij (1) het versterken van het moreel, de vastberadenheid en het vermogen van de zwarte en gekleurde groepen om zich te verzetten; (2) het verzwakken van het moreel, de vastberadenheid en het vermogen van de regering om de huidige koers te blijven volgen; en (3) het verzwakken van de bereidheid bij de blanke bevolking in het algemeen om de huidige regering en de apartheid te steunen.

Het alternatief voor deze aktie-strategie is ongetwijfeld een of andere vorm van oorlogsvoering, die waarschijnlijk een langdurige terreurkampagne en guerrilla-strijd in Algerijnse stijl met zich meebrengt ofwel een internationale militaire interventie op grote schaal door een leger van de Verenigde Naties, een geheel Afrikaans militair bondgenootschap, of meer direkte Russiese of Chinese militaire hulp. Deze mogelijkheden zijn allen hoogst gevaarlijk, vooral als de machtsstrijd tussen Oost en West erbij betrokken zou kunnen raken en het konflikt zou kunnen ontaarden in een kernoorlog.

In dit late stadium is de kans niet erg groot, dat de strijd zich zal verschuiven naar een effectievere toepassing van geweldloos verzet binnenlands, met krachtige hulp uit het buitenland. Als dat echter niet gebeurt, dan zal dat zijn vanwege onvoldoende moed, inzicht, kracht en initiatief - en dus niet vanwege het feit, dat geweldloze aktie, op een intelligente en moedige wijze in praktijk gebracht, onvoldoende effekt gehad zou hebben. Als dat niet gebeurt, zou de tragiek van Zuid-Afrika in de toekomst de tragiek van Zuid-Afrika in het verleden en het heden wel eens onbeduidend kunnen doen lijken. Er bestaat echter nog steeds hoop - en de gelegenheid. Als die wordt aangegrepen, zou de wereld wel eens een les kunnen krijgen in de wijze waarop men tirannie aan moet pakken en tegelijkertijd ware en duurzame vrijheid tot stand kan brengen.

NOTEN

- (1) THE OBSERVER (Londen), 5 mei 1963.
- (2) Idem.
- (3) Leo Kuper, PASSIVE RESISTANCE IN SOUTH AFRICA (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957, en Londen: Jonathan Cape, 1956), pag. 145.
- (4) ROBERT SOBUKWE (1924-1978) werd Sekretaris-Generaal van de jeugdbond van het Afrikaans Nationaal Kongres, terwijl hij studeerde aan de Fort Hare Universiteit. In 1958 brak hij met het Afrikaans Nationaal Congres(ANC) en vormde het Pan-Afrikaans Congres (PAC) met de bedoeling op een meer militante wijze geweldloze strijd te voeren tegen de apartheid, zonder de kommunistiese invloed die hij in het Afrikaans Nationaal Congres bespeurde. Onder zijn leiding organiseerde het PAC geweldloze massa-demonstraties en burgerlijke ongehoorzaamheid tegen de pasjes-wetten. Hij was ervan overtuigd dat gewelddadig verzet gelijk stond met zelfmoord en dat militante geweldloze strijd een doeltreffend alternatief was.
Sobukwe werd op 21 maart 1960 gearresteerd op beschuldiging van ophitsing. Hij werd tot drie jaar gevangenisstraf veroordeeld, daarna nog eens zes jaar vastgehouden, en tenslotte halverwege 1969 vrijgelaten en naar Kimberley gestuurd. Daar stierf hij na een langdurige ziekte op 27 februari 1978.
Men beschouwde hem als een zachtaardig, bescheiden en intellectueel briljant mens, een van de grote Afrikaanse nationalistes. Sobukwe werd er ten onrechte van beschuldigd rassisties te zijn. Hij drong er bij de Afrikanen op aan op eigen benen te staan, en te blijven streven naar een Zuid-Afrika waarin mensen van verschillende huidskleur op voet van gelijkheid samen konden leven.
- (5) ALBERT LUTHULI (1898?-1967) werd in 1936 gekozen tot Chief (Hoofd) van het Unvoti Mission Reserve (het Unvoti Missie-Reservaat) na dienst te hebben gedaan als Sekretaris en Voorzitter van de Afrikaanse Onderwijzersbond. In 1952, het jaar van de Verzetskampagne tegen de rassenscheidingswetten, werd hij Algemeen President van het Afrikaanse Nationale Kongres. Toen hij datzelfde jaar weigerde om zich uit het ANC (African National Congress) terug te trekken, ontnam de regering hem zijn positie als "Chief".
Luthuli was één van de 155 personen, die in 1956 werden

gearresteerd wegens verzetpleging tegen apartheid, maar na het langdurige "Proces wegens Verraad" vrijgelaten. Op grond van de "Wet op de Onderdrukking van het Kommunisme" werd hij in zijn bewegingen beperkt tot een gebied rondom zijn woonplaats vlakbij Stanger, ongeveer veertig km ten noorden van Durban. Nadat in 1960 de Pan-Afrikanen hun verzet tegen de pasjes-wetten begonnen waren, verbrandde Luthuli zijn pas in Pretoria en hij verzocht alle Afrikanen met klem hetzelfde te doen. De Zuidafrikaanse regering stond hem toe in 1961 naar Oslo, Noorwegen, te reizen om daar de Nobelprijs voor de Vrede in ontvangst te nemen, maar daarna werd het Luthuli ten strengste verboden het land nog te verlaten. Tevens werd hem het houden van toespraken en het bijwonen van openbare bijeenkomsten verboden. Zijn uitspraken mochten in Zuid-Afrika niet worden gepubliceerd. Zijn autobiografie "LET MY PEOPLE GO" werd daar ook verboden.

Op 3 augustus 1987 verklaarden 23 blanke Zuid-Afrikanen dat zij weigerden om dienst te doen in het Zuidafrikaanse leger, vanwege hun bezwaren tegen de apartheids-politiek.

GESPREKS-ONDERWERPEN

Voer een gesprek, over de inhoud van de brochure, op basis van enkele van de onderstaande uitspraken. (Bekijk desgewenst de kontekst waarin de uitspraak gedaan werd.)

pag.6

Iedereen, die zich tegenstander verklaart van akties op grond van het feit dat die lijden met zich mee zullen brengen, is absoluut niet op de hoogte van de situatie. De vraag is op welke wijze men doelgericht kan handelen om die situatie te kunnen wijzigen, en of het lijden er iets toe zal bijdragen om een vrije, menselijke samenleving te bewerkstelligen.

pag.6

Alleen maar zedelijke bespiegelingen houden over de wijze waarop dit probleem moet worden aangepakt is niet voldoende. Er is een aktie-strategie vereist.

pag.7

Er zijn twee belangrijke strijdtechnieken, die door de zwarte en gekleurde inwoners van Zuid-Afrika zouden kunnen worden toegepast: een of andere vorm van revolutionair geweld, of het op grote schaal weigeren van samenwerking en van massaal verzet zonder geweld, wat zou inhouden: geweldloze aktie.

pag.7

Aan alle kanten vindt men tegenwoordig een fatalisties aanvaarden van de onvermijdelijkheid van geweld.

pag.9

Het erkennen van de moeilijkheden en de gevaren van een toekomstige strijd door middel van geweldloos verzet, en van de ontoereikendheid van de geweldloze beweging in het verleden, is op zich geen argument om voor een gewelddadige vorm te kiezen. Het is ook nodig om de moeilijkheden en gevaren in overweging te nemen van een toekomstige strijd, zowel door middel van guerrilla-methodes en terreur als door middel van eventuele nieuwe modellen van geweldloze strijd. Om een afweging met betrekking tot alternatieven op verantwoorde wijze te kunnen maken, moet men zeker ook de voor- en nadelen vergelijken van iedere strijdtechniek en tevens bekijken of de nadelen van elke techniek kunnen worden overwonnen of gekompenseerd door andere factoren.

pag.11/12

Het is dus onjuist te beweren dat de geweldloze methode

een gemakkelijke methode is. Juist het tegendeel is waar. Het is te verwachten dat, als de zwarte en gekleurde bevolkingsgroepen zich met geweldloze, maar militante middelen verzetten, er geleden zal worden en er bloed zal vloeien. Dit is deels een gevolg van de gewelddadige aard van het maatschappelijke en politieke stelsel zelf, dat aangevallen wordt. En gewelddadige onderdrukking is deels een huldeblijk aan de kracht van geweldloze actie en een erkenning van de bedreiging, die een dergelijke actie vormt voor het voortbestaan van dat stelsel.

pag.12/13

Alles wijst erop dat, al brengt een geweldloze verzetsbeweging vrij veel lijden met zich mee, dit lijden toch veel minder is dan bij een gewelddadige verzetsbeweging. (...) Tijdens de gehele Indiase onafhankelijkheidsstrijd stierven waarschijnlijk niet meer dan achtduizend mensen direkt of indirekt als gevolg van schietpartijen of andere verwondingen, opgelopen over een lange periode van deze strijd. Het enorm aantal doden en gewonden in Algerije (op wel één miljoen geschat bij een bevolkingsaantal van niet meer dan tien miljoen, een fractie van het aantal inwoners van India) is erg onrustbarend. Men kan zo iets niet verklaren door de Fransen ervan te beschuldigen dat zij van nature wreder en barbaarser zijn dan de Engelsen.

pag.13

Zowel gewelddadige als geweldloze strijdtechnieken vereisen opofferingen en tijd, om hun werk te kunnen doen. In bepaalde omstandigheden kan de ene techniek wellicht wat sneller lijken dan de andere. Maar zelfs dan moet men andere belangrijke factoren in overweging nemen, zoals het waarschijnlijke aantal doden en gewonden en het soort maatschappij die uit de strijd te voorschijn zal komen.

pag.13/14

Gewelddadige strijd wordt meestal gevolgd door de concentratie van macht in handen van diegenen die over de effectieve geweldsmiddelen kunnen beschikken, en dat zijn gewoonlijk het leger en de politie. De bevolking, die dan ontwapend is en geen enkel ander middel kent om de strijd voort te zetten, is dan betrekkelijk hulpeloos overgeleverd aan regeerders en bestuurders, die dergelijke middelen hebben om de mensen met geweld te onderdrukken.

pag.14

Enkel en alleen maar de blanke overheersing in Zuid-Afrika vernietigen zonder de macht te spreiden over de bevolking,

hun organisaties en instellingen zou betekenen, dat er evenveel macht gekonsentreerd zal worden in handen van de nieuwe regering als nu het geval is. Het zou waarschijnlijk zelfs wel erger kunnen zijn, want in pas bevrijde landen wordt er voortdurend druk uitgeoefend om tot meer centralisatie te komen.

pag.14

De rampzalige gevolgen van geweld ter realisering van politieke doelstellingen, zouden ons moeten aansporen om zelfs voor de moeilijkste problemen andere, geweldloze, oplossingen te zoeken.

pag.15

(...) werkloos toezien, geen verzet bieden, en afwezigheid van geweld kunnen geenszins gelijkgesteld worden met geweldloze aktie.

pag.15

Het idee, dat er vooruitgang geboekt zal worden zolang als men zich maar van geweld onthoudt, is onjuist.

pag.19

De belangrijkste taak bestaat uit het versterken van de bevolking. Haar vastbeslotenheid om het stelsel af te schaffen moet worden vergroot. Haar organisatie-kracht en haar vermogen om spontaan en verenigd op te treden moet worden verbeterd. Haar bereidheid om het verzet voort te zetten, ondanks onderdrukkende maatregelen, moet worden versterkt.

pag.20

M.K.Gandhi stelde steeds dat het primaire doel van de geweldloze strijd, die onder zijn leiding in India plaatsvond, niet bestond uit het aanvallen van de Britten, die een belangrijke maar sekondaire faktor in de situatie vormden, maar veeleer het versterken van de vastbeslotenheid, de onafhankelijkheid en het vermogen om zich te verzetten, van de Indiërs. Zij waren de belangrijkste faktor.

pag.25

In dit late stadium is de kans niet erg groot, dat de strijd zich zal verschuiven naar een effectievere toepassing van geweldloos verzet binnenlands, met krachtige hulp uit het buitenland. Als dat echter niet gebeurt, dan zal dat zijn vanwege onvoldoende moed, inzicht, kracht en initiatief - en dus niet vanwege het feit, dat geweldloze aktie, op een intelligente en moedige wijze in praktijk gebracht, onvoldoende effect gehad zou hebben. (...) Er bestaat echter nog steeds hoop - en de gelegenheid. Als die wordt aangegrepen,

zou de wereld wel eens een les kunnen krijgen in de wijze waarop men tirannie aan moet pakken en tegelijkertijd ware en duurzame vrijheid tot stand kan brengen.

gratis
**SVAG-BOEKEN
KATALOGUS**

LEZEN OVER

AKTIEVE

GEWELDLOOSHEID

**Stichting Voorlichting
Aktieve Geweldloosheid (SVAG)
Postbus 137 – 8000 AC Zwolle**

BROCHURE REEKS AKTIEVE GEWELDLOOSHEID

In januari 1986 begon de SVAG met het uitgeven van de reeks "Aktieve Geweldloosheid". Elk kwartaal verschijnt er een brochure in deze reeks. Een jaar-abonnement kost f 20,- en kan in het vierde kwartaal verlengd worden. (Wil men een abonnement in het tweede of derde kwartaal laten ingaan, dan betaalt men resp. f 15,- en f 10,- en ontvangt men nog de brochures van resp. april of juli, en van oktober.) De brochures zijn ook los te bestellen. Het bedrag van het abonnement kan overgemaakt worden op giro-nr. 2238142 t.n.v. SVAG, Postbus 137, Zwolle; o.v.v. "abonnement reeks aktieve geweldloosheid".

De eerste drie jaren zullen in deze reeks de volgende brochures verschijnen:

JAARGANG 1986

- AG 1 Geweldloosheid: moreel principe of politieke techniek? Gene Sharp (55 blz. / f 6,00)
- AG 2 Burgerlijke ongehoorzaamheid in een democratie? Wat te doen als geen kompromis mogelijk is? Gene Sharp (43 blz. / f 5,00)
- AG 3 'Over Woede' en 'Nieuwe Mannen, Nieuwe Vrouwen; gedachten over geweldloosheid'. B.Deming (31 blz./f 4,00.)
- AG 4 Geweldloze akties voorbereiden. Toegespitst op de strijd tegen kernenergie en kernwapens. (88 blz. / f 9,00)

JAARGANG 1987

- AG 5 Geweldloosheid als revolutionair beginsel; twaalf thesen. Wolfgang Sternstein (68 blz. / f 7,50)
- AG 6 Handboek voor politieke vasten-akties; geschiedenis, voorbeelden, aanwijzingen en training. (72 blz. / f 8,00)
- AG 7 Geweldloosheid opnieuw oplossen; gedachten voor feministiese vrouwen. Jane Meyerding (20 pag. / f 3,00)
- AG 8 Afschaffing van oorlog als een realistische doel. Geweldloze sankties in plaats van diktatuur, massamoord, oorlog en onderdrukking. Gene Sharp (56 blz. / f 6,00)

JAARGANG 1988

- AG 9 De macht van het volk; de theorie van geweldloosheid toepassen. D.Albert (48 blz. / f 5,50)
- AG 10 Een einde maken aan onderdrukking; strategiese problemen van de verzetsbeweging in Zuid-Afrika. Gene Sharp (32 blz. / f 4,00)
- AG 11 'Vredesopvoeding' of 'Opvoeding voor Vrede'. D.Prasad (± 125 blz. / f 12,50)
- AG 12 Progressieve politiek en geweldloze politieke techniek. Gene Sharp (± 25 blz. / f 3,50)

De belangrijkste geschriften, van blijvende betekenis en met zeer uiteenlopende onderwerpen, worden in de reeks opgenomen.